

Näkökulmia luvun 6 tehtäviin ja kuviin

Kuvatehtävä: Olaus Magnuksen piirros vuodelta 1555 kuvaa kahden nuoren vihkimistä.

Minkälaisia asioita piirros kertoo häärituaalista?

- Piirroksessa on nuori avioon vihittävä pari. He katsovat toisiinsa ja pitävät toisiaan kädestä kiinni.
- Vihkijä (joka näyttää muulta kuin papilta) pirskottaa vihkivettä hääparin päälle.
- Hääparin takana (heitä tukemassa?) on vanhempia sukulaisia.
- Piirroksen reunoilla on kypsymässä kaloja hääruuaksi, ja siellä on myös kuivakaloja roikkumassa.
- Ruukut viittaavat häissä nautittaviin juomiin.

Kuvatehtävä: Olaus Magnus kuvasi Pohjolan ja sen ihmisten elämää ja samalla vahvasti niiden yhteenkuuluvuutta muun Euroopan kanssa. Tutki Magnuksen Carta Marinaa (1539). Mikä kartassa on tulkintasi mukaan mielikuvituksen tuotetta?

Esimerkiksi

- monenlaiset otukset ja hirviöt esimerkiksi Lapissa
- Viipurin pamaus, joka kansantarinan mukaan tapahtui vuoden 1495 lopulla, mutta jonka historiallisuudesta ei ole mitään varmuutta
- maiden sisäosat (ainakin osittain)

1. Selitä lyhyesti, mitä tarkoittaa

a) salavuoteus

- Salavuoteus tarkoitti esiaviollista eli avioliiton ulkopuolista sukupuolisuhdetta, josta voitiin tuomita sakko- tai häpeärangaistus.

b) selibaatti.

- Selibaatti tarkoitti sitä, että katolisen kirkon papit elivät naimattomina ja pidättäytyivät avioliitosta ja sukupuolielämästä.

2. Kumoa väite: Keskiaikainen avioliitto oli kahden kauppa.

- Sukujen valta oli vahva varsinkin keskiajan alkupuolella. Suvut pitivät huolta ja sopivat keskenään, ketkä avioituvat kenenkin kanssa.
- Erityisesti ylemmät säädyt halusivat maaomaisuuden säilyvän suvussa, joten varsinkin naisten avioitumista valvottiin ja säädeltiin.
- Tästä tavasta suvut halusivat pitää kiinni, vaikka kirkko korostikin avioituvien omaa tahtoa.
- Näin ollen keskiaikainen avioliitto ei ollut kahden kauppa.

3. Kuvaile, millaista oli

a) elämä keskiaikaisessa kaupungissa

- Kaupungit olivat paljon maalaismaisempia kuin nykyiset kaupungit. Niissä saattoi olla pieniä viljelyksiä talojen yhteydessä.
- Kaupungit oli rakennettu hyvin tiiviisti. Rakennukset olivat monesti kiinni toisissaan.
- Kaupunkien kadut olivat kapeita kulkea. Ne oli päällystetty lankuilla tai hirsillä, joskus jopa kivillä, jotta ne eivät olisi aivan mutaisia.
- Kaupunkilaistalojen tonteilla oli sisäpihat, joiden ympärillä oli talousrakennuksia, navetta, kasvimaata ja kaivo.
- Varakkaimmilla kaupunkilaisporvareilla oli taloissaan varsin paljon sisustustarvikkeita.
- Kaupunkielämän keskus oli tori ympäristöineen.
- Kaupungin asukkaiden riesana olivat monenlaiset vaivat, kuten tulipalot, taudit ja sodat. Puusta rakennetut talot olivat herkkiä syttymään palamaan.

b) keskiaikaisen ihmisen pukeutuminen.

- Ihmisen vaatetus kertoi hänen varallisuutensa.
- Varakkaat käyttivät vaatteissaan arvokkaita ja paremmin valmistettuja kankaita, kuten ohuita villakankaita. Osa vaatteista oli valmistettu ulkomailta tuoduista kankaista, kuten silkistä ja sametista.
- Myös vaatteissa käytettyjen eläinten turkit kertoivat ihmisen varallisuudesta ja asemasta. Näätä- ja soopeliturkit olivat arvokkaampia kuin esimerkiksi kissan ja jäniksen turkiksesta tehdyt.
- Varakkaiden vaatteissa käytettiin värjättyjä kankaita.
- Maaseudulla muoti ei juuri vaihdellut, vaan vuosisatoja pukeuduttiin lähes samalla lailla.
- Päällysvaatteet valmistettiin karkeasta villa- tai sarkakankaasta, alusvaatteet esimerkiksi pellavasta.
- Ihmiset harrastivat kerrospukeutumista sekä talvella että kesällä.
- Taskuja vaatteissa ei ollut, joten usein ihmisillä oli monenlaisia pussukoita, joissa kuljetettiin esimerkiksi kolikoita.
- Kengät olivat kaupungissa usein nahkaa ja maaseudulla tuohivirsuja.

4. Mikä oli kirjallisen kulttuurin merkitys keskiajalla?

- Kirjallinen kulttuuri oli aivan oleellisen merkittävää keskiajan yhteiskunnalliselle kehitykselle.
- Kirjallisen kulttuurin eli tekstien avulla voitiin rakentaa kirkon yhtenäisyyttä ja kristillistä identiteettiä sekä muuttaa oikeudenkäyttö yhdenmukaisemmaksi. Kaupankäyntikin tehostui kirjeiden ja kirjanpidon avulla.
- Kirjallisen kulttuurin merkitys voimistui, kun kirjapainotaidon myötä kirjojen tuottaminen helpottui, halpeni ja laajeni.
- Kirjallinen kulttuuri merkitsi Suomen kulttuurin eurooppalaistumista.

5. Ota kantaa väitteeseen: Pojilla ja tytöillä oli samat mahdollisuudet koulutukseen keskiajan Suomessa.

- Suurin osa suomalaisista, niin pojista kuin tytöistä, ei käynyt mitään koulua, vaan oppi ammatin työssään.
- Varsinaiset koulutusmahdollisuudet eivät olleet samat pojille ja tytöille.
- Kirkko hallitsi kouluopetusta keskiajalla. Katedraalikoulujen opetus oli tarkoitettu pojille. Nuoria poikia kasvatettiin ensisijaisesti kirkon palvelukseen, vasta toissijaisesti kruunun virkapalvelukseen.
- Tytöille tarkoitetuista kouluista ei ole muuta tietoa kuin että 1400-luvulla perustetussa Naantalın birgittalaisluostarissa pieni joukko naisia sai koulutusta.
- Sen sijaan tiedetään, että jotkut aateliin ja porvaristoon kuuluneet tytöt ovat saaneet nähtävästi yksityistä opetusta.

6. Kuvaile, millainen naisen oikeudellinen asema oli keskiajan Suomessa.

- Keskiajan alussa oli vallalla vanha sukuyhteisöjen aikainen käsitys, että naisella ei ollut itsenäistä päätösvaltaa. Esimerkiksi avioliittoa pidettiin sukujen välisenä kauppana, joten nainen ei saanut avioitua itsenäisesti. Hänellä piti olla joku miessukulainen naittajana.
- 1340-luvun ja 1440-luvun maanlakien mukaan aviomies oli vaimonsa esimies eli määräsi hänen asioistaan, edusti häntä oikeudessa ja hallitsi hänen omaisuuttaan. Sen mukaan vaimon tuli rakastaa miestä kunnioittavasti ja kuuliaisesti, ja miehen tehtävä oli olla viisas johtaja.
- Keskiaikaisessa maanlaissa naittajan itsenäisyyttä ja valtaa rajoitettiin.
- Katolisen kirkon kanta oli, että kummankin osapuolen piti ilmaista suostumuksensa avioliittoon.
- Leskeksi jääneet naiset saivat tehdä oikeustoimia, esimerkiksi solmia kauppoja.
- Avioliitossa nainen sai pitää oman sukunimensä ja omat perintömaansa.
- Aatelinainen menetti verovapautensa mutta ei perintöosuuttaan, jos hän avioitui alempisäätyisen kanssa.
- Jos nainen avioitui vastoin vanhempiensa tahtoa, vanhemmat saivat tehdä hänet perinnöttömäksi.
- Nainen saattoi jäädä naimattomaksi, jos vanhemmat niin päättivät.
- Naimaton nainen oli holhouksen alainen. Tämä tarkoitti, että joku miespuolinen sukulainen edusti häntä oikeudessa ja muissa virallisissa yhteyksissä sekä vastasi hänen omaisuudestaan.

7. Arvioi nykyihmisen silmin keskiajan ruokapöydän antimia.

- Ruoka oli raskasta ja usein huonosti sulavaa, joten se varmasti aiheutti monelle paljon ilmavaivoja.
- Ruoka oli arkena hyvin kasvis- ja kalavoittoista. Lihaa syötiin yleensä vain juhlapöydissä.
- Suolaus oli tärkeä ruuan säilömistapa, joten ruoka olisi nykyihmisen näkökulmasta liian suoloista.

- Se, että eläinten ruhoista käytettiin kaikki osat, saattaa tuntua oudolta, sillä osa nykysuomalaisista on tottunut syömään vain joitain osia teuraseläimestä.
- Juomista hera ja kotikalja olisivat ainakin nykynuorille outoja juomia.

8. Tutki koko jakson kuvia. Miten ne mielestäsi ilmentävät keskiaikaa Suomessa?

- Opiskelijan oma vastaus.

9. Lue keskiaikaisen teinilaulun *O scholares, voces pares* sanat. Voit etsiä laulun netistä laulettuna.

a) Minkälainen laulu se on mielestäsi?

- Opiskelijan oma vastaus.

b) Mitä laulu kertoo keskiajan elämästä?

- Laulussa kehoitetaan unohtamaan arkinen aherrus ja raadanta ja keskittymään niiden sijaan leikkimiseen, tanssimiseen ja juhlimiseen.
- Tämä tarkoittaa keskiajan elämän kovuutta, jonka vastapainoksi kaivataan riehakkaita juhlia.
- Laulussa viitataan vitsonnalla keskiajan kouluelämän kurinalaisuuteen.

c) Ota selvää, millaisia keskiajan teinilaulut olivat.

- *Piae Cantiones* on kokoelma latinankielisiä teinilauluja, joita laulettiin Suomessa katolisella keskiajalla ja kauan sen jälkeenkin.
- Kokoelma koottiin Turun katedraalikoulussa jo 1500-luvulla. Laulut julkaistiin ensimmäisen kerran Saksassa Greifswaldissa vuonna 1582.
- Laulut ovat alkuperältään eurooppalaisia, mutta niiden joukossa voi olla jokin Suomessakin syntynyt laulu.
- Kokoelma sisältää 74 laulua. Ne liittyvät pääosin hengellisiin kirkkopyhiin, kuten jouluun, pääsiäiseen ja helluntaihin.
- 1500-luvun julkaistusta versiosta jätettiin todennäköisesti pois maallisempia juoma- ja rakkauslauluja.
- Kokoelmaa pidetään Pohjoismaiden vanhimpana painettuna koulukäyttöön tarkoitettuna laulukirjana.